

Beszéd a XII. Csángó Bál ünnepélyes megnyitóján

Budapest, 2008. február 2.

Tisztelt Bálozók! Hölgyeim és Uraim!

Farsang van! Azért jöttünk össze, hogy táncoljunk, énekeljünk és mulassunk – és hogy együtt legyünk, örüljünk egymásnak. Hiszen a táncalkalom ősidők óta az egyik legfontosabb közösségi intézmény.

Ez már a tizenkettedik csángó bál. A Petőfi csarnok most is megtelt, ez a bál töretlenül népszerű. A csángó bál nem olyan, mint a többi nagy rendezvény. Nem a gazdagok felvonulása és a hiúság vására, hanem akik ide eljöttek, vidámságban és szeretetben vannak együtt. Már délután elkezdődött a bál a kicsik táncházával, és a felnőttek majd folytatják hajnalig.

Együtt vagyunk – mondtam –, mindenek előtt azokkal, akik eljöttek a különböző csángó vidékekről, főleg Moldvából és Gyimesből, hogy nekünk muzsikáljanak. Szívből köszöntöm őket, valamint azokat a csángókat is, akik kijöttek Magyarországra dolgozni, és akik közül sokan szintén itt vannak. Ez az együttlét azt is kifejezi, hogy máskor is, mindig együtt vagyunk a csángókkal, kiállunk mellettük, és segítünk.

A csángók kultúrája, nyelve, zenéje, táncai és viselete a magyar kultúrának egy szépséges része – és tegyük hozzá, a legveszélyeztetettebb része is. Hiszen a moldvai csángóknak még magyar voltát is kétségbe vonták és vonják, s még a katolikus egyház sem állt melléjük, sőt.

Pedig meg kellene hallani annak a pusztinai asszonynak a szavát, aki ezt mondta: „Jobban tudok románul imádkozni, de akkor a fejem máshul van, s mikor mondom magyarul, az belemegy a szívembe.”

Kallós Zoltánt Domokos Pál Péter könyve indította el Moldvába, hogy lészpedi tanítóként, majd titkos és nyílt gyűjtőutakon mindent megtegyen a csángó népi kultúra megismeréséért és fennmaradásáért. A mi nemzedékünk itthon, Magyarországon Kallós Zoltán gyűjtéséből, a Balladák könyvéből ismerhette meg e kincs egy részét. Harmincöt évvel később Kallós Zoltán ezt írta be az én régi példányomba: „Ennek a könyvnek minden betűjéért, véres verejtékkel, sok magaláztatással és szabadságommal fizettem.”. Ezért ma köszönetet kell mondanunk neki, továbbá a tanítóknak, papoknak, és mindenkinek, akik támogatják a moldvai csángókat identitásuk megőrzésében – de mindenek előtt azoknak, akik ott élnek, és ragaszkodnak magyar nyelvükhöz.

Egy másik mondatra is nagyon érdemes odafigyelnünk.

Úgy szeretjük a csángókat, ahogyan őrzik a hagyományt – mondta valaki Pesten Nyisztor Tinkának. Akkor ne szeresse a csángókat – volt a válasz –, mert ők nem őrzik a hagyományt, hanem benne élnek valamiben. Ez nem őrzés. Meg kell érteni, hogy itt fejlődni akarnak, újítani.

Nemcsak a csángók, hanem a Magyarországon kívüli összes nemzetrészes élete gyökeres változásokon megy át, mind a tömbmagyarságban, mind szórványban – mint ahogy az anyaország társadalma is változik. Ezekre a változásokra tekintettel kell terveznünk a közös jövőt, ha van bennünk közös akarat arra, hogy együtt folytassuk azt, amit a magyar nemzet örökségeként kaptunk.

A mai nap azonban nem a töprengés és a keseregés ideje, hanem itt az alkalom, hogy ezt a közösséget vidáman, zenében, táncban megéljük. Következzék hát az ünnepi műsor, és azután kezdődjék a táncház!

Mindenki mulasson jól!

Interjú az Info Rádióknak (részlet)

2008. február 7.

– *A magyar külpolitika jelentős eseménye volt, hogy az ország csatlakozott a schengeni övezethez, ami a határon túli magyarokat nagyon sokféleképpen érinti, hiszen nagyon sokféle helyzetben élnek a magyarok a határon túl. Ön szerint mi a magyar politika feladata az új helyzetben a határon túli magyarsággal kapcsolatban?*

– A schengeni határnyitás következményei rendkívül pozitívak a szlovákiai és a szlovéniai magyarság számára. Tegyük hozzá Burgenlandot is, bár ott nagyon alacsony a szórványmagyarság lélekszáma. A Romániában élő magyarok számára előbb-utóbbi megnyílnak a határok, de maradt két ország Délvidék és Ukrajna, ahol nem tudjuk, mit hoz a jövő. Semmiképpen nem szabad megengedni, hogy a határon túli nemzetrészek közül ez a kettő hátrányosabb helyzetbe kerüljön. Ukrajnával az unióban úttörő módon sikerült megkötöni a kishatárforgalmi egyezményeket, amelyeket az ottani magyarság – mint ezt tapasztaltam két héttel ezelőtt személyesen is – pozitívan vett, tudnak vele élni, és azt is tudják, hogy ennél többet pillanatnyilag nem nagyon tudunk elérni. Ha őket technikailag is könnyen át tudjuk engedni a határon, nemcsak a papírjaik lesznek meg, akkor a velük való kommunikáció a körülményekhez képest megoldott.

A délvidékieknél az a helyzet, hogy ők elutasították a hasonló kishatárforgalmi egyezményt, mondván, hogy rájuk nézve ennek több hátránya lenne, mint előnye. Megígértem nekik már jóval korábban, hogy támogatom azt a követelésüket, hogy kaphassanak magyarországi letelepedés nélkül magyar állampolgárságot. Ezt az ígéretemet tartom. Tárgyaltam az érintett elnökökkel, a szerencsére a következő öt évben is elnöklő Borisz Tadic szerb államfővel, a szerb miniszterelnökkel és a horvát elnökkel is. Maga Tadic elnök jelentette be Szabadkán, hogy ezzel a megoldással egyetért. Most csak a magyar részen múlik, hogy hajlandók volnánk-e ezt a kedvezményt megadni.

– *És hogyan látja a magyar részt?*

– Annyit tudok, hogy az Országgyűlés készül ötpárti egyeztetést kezdeményezni erről a témáról. Ezzel szemben azt lehet felhozni, hogy Szerbia előbb-utóbb meg fogja kapni a vízummentességet, de hát én úgy látom, hogy az nem a közeljövőben lesz. Addig is ez mindenképpen megoldás a délvidéki magyaroknak, és én nem látom olyan hátrányait, hogy ezt ne lehetne egy kétoldalú egyezménnyel és egy magyar törvénymódosítással igen gyorsan megoldani.

– *A schengeni szabályok értelmezésén túl, ön szerint milyen feladatai vannak a magyar politikának, hogy a magyar közösséget a Kárpát-medencében összetartsa?*

– Az elnökségem egyik programja volt az egységes magyar nemzet képviselése. Nem politikai képviselése, hanem annak a koncepciónak a képviselése, hogy a magyar mint kulturális nemzet, mint történelmileg kialakult identitás megmaradjon. Ez nem kötődik a mindenkori államhatárokhoz, viszont attól függ, hogy van-e ebben a közönségben valóban közös akarat arra, hogy továbbvigye azt az együttműködést, amit a történelemből örökségül kapott.

Ez azt is jelenti, hogy Magyarországnak föl kell adnia a sokszor még a Trianon utáni időkben, a húsz-harmincas évekből táplálkozó illúziókat, hogy politikai egység teremthető meg. Világosan kell látni az illető nemzetrészek és az általuk lakott területek történetét is, hogy Erdélyben már a XVIII. században román többség volt, noha nálunk ezt nem nagyon tudják. Kell tudni, hogy melyek voltak a tót vármegyék, amelyek mindig is ezen a néven szerepeltek, már a XVI. században, és nem voltak magyarlakta vidékek. Tudni kell, hogyan változtak a nyelvhatárok a XVIII-XIX. században. Sok mindent kell ahhoz tudni, hogy az ember elfogulatlanul, reálisan, ugyanakkor optimistán szemlélje, hogy az a nagyrészt kompakt magyarság, a szórványok, a Székelyföld identitását és a jövő alakítását tekintve egységes maradjon.

Ehhez azt is számításba kell vennünk, hogy ez nem képzelhető el úgy, hogy majd központosítva, Budapestről irányítjuk őket. Ezt csak úgy lehet elképzelni, hogy most már a magyarság többfajta társadalomra oszlott többfajta központtal, amelyeknek megvan a saját politikai kultúrájuk is. Ha valaki Kolozsvárról vagy Marosvásárhelyről politizál, annak alkalmazkodni kell a bukaresti stílushoz és az ottani módhoz. Az anyaországból ki tudja elképzelni, milyen kisebbségben élni, milyen kihívás a csángó bállal kapcsolatban említett kettős tudat, kettős félelem? Ezek nagyon bonyolult és nehéz kérdések, nem kell azt képzelni, hogy mi, akik itthon megvagyunk magunkba zárkózva, pontosan tudjuk.

Hiába vannak különféle kormányzati elképzelések, nem világos előttem, hogyan képzelik ezt a plurális központú, de mégis együttműködő és mindenképpen egységes jövőt építő magyar nemzetet. Amennyire lehet, én hozzájárulok az elnöki hivatalban tartott konferenciákkal, a határon túli útjaimmal. Nagyon remélem, hogy a magyar közhangulat és a politikusok szemlélete is változik az elnökségem végére.

– *A magyar külpolitikában talán a legtöbb vita az Oroszországgal kapcsolatos viszonyt érinti. Sokan azt mondják, hogy le kell számolni azzal az elavult gondolattal, hogy Magyarország valamiféle összekötő kapocs a Nyugat és Oroszország között. Mások azt mondják, hogy ez nagyon fontos a magyar külpolitikának. Ön hogyan gondolkodik erről, és mit gondol Oroszország az utóbbi években tapasztalható erőteljesebb pozíciószerezési kísérleteiről a térségben?*

– Teljesen nyilvánvaló, hogy Oroszország építi a pozícióit, és óriási súlya van mint nyersanyagszállítónak, mint katonai nagyhatalomnak, mint világpolitikai szereplőnek, mint a Biztonsági Tanács vétójoggal rendelkező tagjának. Nevetséges lenne, ha nem vennénk róla tudomást, ugyanakkor az Európai Unió

tagjaként kell az Oroszországhoz való viszonyról is gondolkodnunk, és nekünk elsősorban nem Magyarország és Oroszország kétoldalú viszonyán kell dolgoznunk, hanem hogy az unió milyen helyet foglal el a nagyhatalmak között, az Amerikához, az Oroszországhoz, a Kínához való viszonyban.

– *Tehát nem híd, hanem hídfőállítás.*

– Én nem szeretem ezeket a vizes hasonlatokat, sem a kompot, sem a hidat. Mi itt vagyunk lehorgonyozva a Kárpát-medencében, és itt is maradunk. Ezekkel a kérdésekkel nagyon józanul, pragmatikus alapon és az új szövetségi kööttségünket figyelembe véve kell foglalkoznunk.

Üzenet a *Veszélyeztetett Örökség – Veszélyeztetett Kultúrák* című bákói nemzetközi tudományos konferencia résztvevőihöz

2008. május 8.

Tisztelt Konferencia! Hölgyeim és Uraim!

Európa egyesül, de nem uniformizálódik. Mint ahogy az élővilágét is, Európa tartalékát és jövőjét is a sokféleség hordozza. A szubszidiaritás, a regionalizmus és a demokrácia alapelveiből következik, sőt érvényesülésük próbája az európai szervezeteknek a kis és veszélyeztetett nyelvekre és kultúrákra irányuló figyelme. Elválaszthatatlanok ettől azok az erőfeszítések és jogi dokumentumok, amelyek a kisebbségi népcsoportok és kultúrák védelmét és fennmaradásukat szolgálják.

A moldvai csángó kultúra a középkori európai kultúra gyöngyszeme, az európai katolicizmus keleti végvára. Nincs még egy olyan népcsoport, mely szokásaiban, viseletében, énekeiben, ily híven őrizné az európai középkor világát. A csángók vallásos népi énekeiben ma is megtaláljuk a gregorián dallamokat, itt még ma is él a középkori Európában elterjedt műfaj, a ballada. A csángók azonban egyszersmind a kulturális értelemben vett magyar nemzet részei. Elszigeteltségükben megőrizték a magyar népzene legrégebb rétegeit, és a magyar nyelv egy évszázadokkal ezelőtti állapotát.

A csángók nyelve, zenéje, táncai, viselete a magyar kultúrának nemcsak egyik legszebb része, de a leginkább veszélyeztetett része is. Hiszen a moldvai csángóknak még a magyar mivoltát is gyakran kétségbe vonják, és rendkívüli asszimilációs nyomásnak voltak és vannak kitéve. Templomaikban soha sem imádkozhattak, iskoláikban egy rövid időszaktól eltekintve sohasem tanulhattak magyarul. A folyamatosan megfogalmazott igény ellenére Moldvában ma sincs sehol lehetőség a magyar nyelven történő misézésre. Az anyanyelvi oktatással kapcsolatosan ugyanakkor örvendetes tény, hogy egyre növekszik a magyar nyelvű képzésben résztvevő gyermekek száma. Ugyanakkor aggasztónak tartom, hogy a magyar nyelv oktatásának finanszírozása szinte kizárólag magyarországi támogatásokból folyik, abban a román állam nem vállal szerepet.

Természetesen nem önmagában archaikus európai vagy magyar kulturális kincsek megőrzéséről van szó, hanem egy szigetként elhelyezkedő nemzeti kisebbség létéről, fennmaradásáról. A csángó népi kultúra gyűjtése, publikálása sokáig hivatalos ellenállásba ütközött. Az én nemzedékem számára megrázó felfedezés volt Kallós Zoltán gyűjtése, a *Balladák* könyve. Harmincöt évvel később, tavaly ezt írta be Kallós Zoltán az én régi példányomba: „Ennek a könyvnek minden betűjéért, véres verejtékkel, sok megaláztatással és

szabadságommal fizetem”. Ezért ma köszönetet kell mondanunk neki, továbbá a tanítóknak, papoknak és mindenkinek, akik támogatták a moldvai csángókat identitásuk megőrzésében – de mindenk előtt azoknak, akik ott élve ragaszkodtak magyar nyelvükhöz.

Ez a konferencia azonban a változást jelzi. Örülök, hogy az Európa Tanács moldvai csángókról szóló ajánlásainak megfelelően magyarországi és romániai civil szervezetek segítségével és közreműködésével itt, Bákóban, nemzetközi részvétellel valósulhatott meg ez a konferencia. Az előadások a csángó kérdést szélesebb összefüggésekbe ágyazzák. Hallhatunk rokon problémákról más országokban, illetve más kisebbségek helyzetéről. Történelmi, néprajzi, nyelvészeti és politikai szemszögből is megvilágítják az előadók a csángók „veszélyeztetett örökségét”. A tudományos párbeszédre nagy szükség van ahhoz, hogy a politikusok objektív ismeretek alapján döntsenek, és hogy a nagyközönség is így tájékozódva formáljon véleményt. Ha a tudomány értéktrendje érvényesül, hozzájárulhat a konfliktusok feloldásához. Nem kevésbé fontos, hogy csángók és elkötelezett segítők a helyzetet egy alapos tudományos vita tükrében, és tanulságaival együtt is lássák.

A csángók ügye nem korlátozódhat a népi kultúrára. Megmaradásukat nem az szolgálja, ha rezervátumként „őrzik a hagyományt”. Ők valóban benne élnek még egy hagyományosabb világban, de nyilván összhangba akarnak kerülni a korrallal. A legfontosabb, aminek megőrzése létüket jelenti, a magyar nyelv használata.

Nemcsak a csángók, hanem a Magyarországon kívüli összes magyar nemzetrész élete is gyökeres változásokon megy át, mind a tömbmagyarságban, mind szórványban – mint ahogy az anyaország társadalma is változik. Ezekre a változásokra tekintettel kell terveznünk a közös jövőt, ha van bennünk közös akarat arra, hogy együtt folytassuk azt, amit a magyar nemzet örökségeként kaptunk.

Üzenet a Határon Túli Magyar Színházak XX. Fesztiváljának alkalmából

2008. június 19.

A nemzeti összetartozás, az annak átéléséért napra nap vívott küzdelem jubileumát üljük ma. Egy pillanatra felejtsük el a huszadik találkozó előkészületeinek nehézségeit, az időjárás okozta izgalmakat és a következő tíz nap előadásaira való várakozás feszültségét. Majd két évtized elégedettségével és örömeivel tekintünk vissza az I. Nemzetiségi Színházak Találkozására, amit 1989. június 23-29. között még a kisvárdai November 7. téren rendeztek meg, és az azóta lezajlott tizenkilenc színházi találkozóra.

A Csehszlovákia, Szovjetunió, Románia és Jugoszlávia ölelésében útjára indult Kisvárdai Fesztivál ma, Csehszlovákia, Szovjetunió és Jugoszlávia felbomlása után, Ukrajna és az Európai Unió tag- és társult államai részvételével, Európában valóban egyedüli kezdeményezésként él. Sőt: élni akar és élni képes!

E hatalmas közös elszánás és munka motorja a nemzeti összetartozás érzése, a Fesztivál ennek hiteles kifejeződése. A színház képes a leírt, elolvasható szöveg sokszoros erővel történő megjelenítésére. Így ad új életerőt a magyar nyelv és kultúra összetartó erejének, a nemzeti összetartozásnak.

A Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja már kialakult hagyománnyá vált, intézmények, saját irodalom veszi körül. Az idén műsorra tűzött több mint negyven színdarab mellett, holnap mutatják be Darvay Nagy Adrienne második könyvét a fesztiválról, de további könyvbemutatók, kávéházi beszélgetések sora, táncszínház és gyerekműsorok várják a nézőközönséget. Olyan igazodási ponttá vált ez a rendezvénysorozat, amely már nemcsak, sőt, elsősorban nem egy nemzetközileg is elismert kulturális fesztivál, hanem a magyar nemzet határon túli és inneni része egységével és ennek az egységnek a működésével kapcsolatos elgondolások és elvárások találkozása is.

Beszéd Szent István Ünnepeén Beregszászon

Beregszász, 2008. augusztus 19.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Meghatottan és örömmel állok itt, látva, hogy ilyen sokan eljöttek ünnepelni Szent Istvánt, ma, itt Beregszászon. Hiszen minden ünnepnek az a lényege, hogy együtt vagyunk. Felidézünk egy egykori eseményt, és újra átéljük; felidézünk egy egykori személyt, és átéljük vele való kapcsolatunkat, azonosságunkat.

Az ünnep természete szerint közösségi. Amikor megjelenítjük István király tetteit, és örülünk annak, hogy ő a mi szentünk, a mi királyunk, egyben örülünk annak is, hogy megmaradtunk, együtt vagyunk. Ha az együttlét felemelő érzése és múltunk idézése az ünnep lényege, akkor hadd mondjam azt, hogy nemzetnek lenni nagyon hasonlít ehhez. Hiszen a nemzetet is a közös múltunk és gazdag örökségünk teszi azzá, ami. Ezt őrizzük, ezt az örökséget idézzük fel ünnepélyesen, tesszük jelenvalóvá és azonosulunk vele. Ez alkotja a nemzetet, együtt azzal a közös akarattal, hogy meg kívánjuk őrizni az örökséget, folytatni akarjuk azt, amit Szent István ránk hagyott. Ezért mondta nagyon szépen, több mint kétszáz évvel ezelőtt egy angol filozófus: a nemzet a holtak, az élők és a még meg nem születettek egysége. Gondoljunk ebbe bele, ez a magyar nemzet is, és ne engedjük el se a múltunkat, se a jövőnket. Éppen ez az értelme annak, hogy ma Szent Istvánt ünnepeljük itt közösen, Beregszászon, mint ahogy azt az egész világon ünnepli minden magyar, hiszen ez a nap a magyarság megtartó ünnepe is.

Idézzük föl Szent István nagyságát! Neki köszönhetjük azt, hogy megmaradtunk. Nem kell most felsorolni az ő nagy tetteit, hiszen mindenki tudja, hogy egy modern államot alapított meg Európában, hogy a magyarságot a keresztény hitre térítette. De azért ki kell emelni, hogy olyan szilárd struktúrát hozott létre, amely a meggyerendszertől kezdve az egyházszerzésig kibírt ezer évet, és tart még sokáig szilárdan. Azt is fel kell idézni, hogy perspektívát adott a magyarságnak, bevezette Magyarországot Európába azzal is, hogy bekapcsolta a nagy kereskedelmi útvonalakba kelet és nyugat között, hogy törvényeket alkotott, hogy jobbiztonságot teremtett, hogy a katonaságot modernizálta, hogy idegen kézműveseket hívott be. Harmincnyolc évnél uralkodása alatt egy új országot teremtett, s amikor meghalt, egy egész más népet hagyott maga után, mint amikor elkezdte uralkodását.

Legalább ennyire emlékeznünk kell az ő emberi nagyságára: nemcsak nagy államférfi volt, de kiváló ember, aki mindazt a kegyességet, erkölcsöt, amit az intelmeiben hátrahagyott, gyakorolta. Ő valóban

olyan ember volt, akinek a rendkívüliségét már a kortársak is elismerték, hiszen tudjuk, hogy már életében boldogságosnak nevezték, ami annak idején a szentet jelentette. Amint meghalt, az egész nép szerette volna őt a legmagasabb tisztességben tudni, a szentek seregében.

Jóllehet, voltak nagy királyaink utána is. Például Szent László és Hunyadi Mátyás, az igazságos. Mi maradt fenn Szent László emlékezeteként? A vitézség. Milyen kép maradt Mátyás után, akit a nép szeretett? Okosság, igazságosság, népmesei csalafintaság. Nagy Lajosról? Magyarország nagysága. De a fenségességet, ami Szent Istvántól sugárzik, azt csak ő, az első királyunk jeleníti meg. Ez az, amit a nép megérezett, s átélte, amikor Szent László uralkodása alatt Fehérvárott a Bazilikában csodáért könyörögtek. Szent István egyetemes király volt. A Kárpát-medence egész népét összefogta, mind a két egyháznak, a nyugati és a keleti egyháznak is szentje lett. Éppen ezért erősödünk meg az ő példáján.

A magyar nemzet, amely tőle megkapta szilárd állami keretét, hogy megmaradjon, persze nem változatlan. A nemzet, mint mondtam, nemcsak a holtak, hanem az élők és a jövőbeli nemzettagok egysége is. A nemzet mindig egy terv, amit meg kell valósítani, állandóan meg kell újítani. Gondoljunk arra, Szent István óta milyen sok alakot vett a magyar nemzet, milyen sokfajta államban élt, mikor melyik része volt jó vagy balsorsban. A tatárok szinte kiirtották az országot, és egy dalmáciai várig szorult vissza a magyar király. A törökök elfoglalták az ország közepét, Buda török város lett, és így sorolhatnánk végig a történelmet. De mindig volt valahol egy magyar királyság, volt egy olyan központ, ahonnan újra felépülhettek a megtartó intézmények és kiindulhatott az újjáépítés. És ezt vessük jól eszünkbe! Itt, Kárpátalján nyolcvan év alatt hányszor változott az impérium!

A határok változhatnak ugyan, de a magyar nemzet megmarad. Ez független a határoktól. Akik magyarok akarunk maradni, legyünk bárhol, magyarok is fogunk maradni.

Persze a nemzeti identitás megőrzése manapság nem megy úgy, mint amikor be lehetett zárkozni egy-egy faluba, az ősi életmódba, folklórbá. Így talán törzsek fönnek tudnak maradni, de nemzet nem. Egy nemzetnek ahhoz, hogy fennmaradjon, korszerű intézményekre van szüksége. Egy teljes társadalmat kell képeznie. Különösen fontos ez azon nemzetrészek számára, amelyek Magyarország határain kívülre kerültek. Ez a fő mondanivalója ennek a megemlékezésnek is: alkossatok intézményeket és őrizzétek meg a meglévő intézményeinket! Az a kisebbség, amelyik csak a nyelvét képes megtartani, a jövőben biztos nem fog tudni megélni. Az a kisebbség tud csak fennmaradni, ha Magyarországon kívül él, amely egy teljes társadalmat képez: megvan az anyagi ereje, vállalkozói, munkáskezzei, megvan a szellemi ereje, az értelmisége, megvannak iskolái, megvannak a templomai, megvan az összes olyan politikai intézménye, amely érdekeit képviseli.

Kárpátalja ebből a szempontból szerencsés helyzetben van, hiszen megvannak még a magyar iskolák, megvannak a templomok, és vannak politikai pártok is. A legfontosabb, hogy ezek megmaradjanak. Jól tudjuk, hogy a magyar iskolákat milyen veszély fenyegeti. Jól tudjuk, hogy miniszteri rendelet született arról, hogy a magyar iskolákat kétnyelvűvé kell alakítani. S ki tudja a további sorsukat?. Tapasztalhattuk számtalan helyen, más határon kívüli közösségeknél, hogy a kétnyelvű iskola a nyelv elvesztésének az iskolája. Természetesen megértem, ha azt mondják, könnyű Magyarországról üzenni, hogy őrizték meg az iskolákat és küldjétek magyar iskolába a gyerekeket. Megértem annak a szülőnek a dilemmáját, aki azt mondja, boldoguljon a gyerek, menjen ukrán iskolába, akkor majd tovább jut. De ha ukrán iskolába adják, annak a gyereknek a gyerekei már nem fognak tudni menni semmilyen magyar iskolába, csak az ukrán iskolába.

Őrizték meg a magyar iskolákat! Én mindent megteszek a tárgyalásaimon, és a magyar kormány is mindent megtesz az elkövetkező üléseken, a kisebbségi vegyes bizottsági üléseken annak érdekében, hogy a nagy nehezen kivívott önálló magyar iskolarendszer, az elemi iskolától kezdve egészen a főiskoláig megmaradjon. Ez azonban nem sikerülhet Önök nélkül, ezért ismételten kérem közreműködésüket, hogy mindez fönmaradhasson. Büszkesége lehet a kárpátaljai magyarságnak, hogy egyetemi oklevelet nyújtó főiskolája van itt, Beregszászon – de ez is abból táplálkozik, hogy vannak magyar elemi és középiskolák.

Épp ilyen fontos, hogy az összes kulturális egyesület és politikai szervezet is működhessen. Sajnos a legutóbbi alkotmányreformmal megszűnt az egyéni parlamenti képviselők választásának lehetősége. Ezzel a kisebb nemzetiségek, amelyek létszámuk miatt nem tudnak a parlamenti küszöböt átlépő pártot alapítani, elesnek a képvisellettől. Magyarország szorgalmazza, hogy a magyarhoz hasonló létszámú nemzetiségek is parlamenti képviselőkhöz jussanak.

Szólni kell az anyaország és az országon kívüli magyar nemzetrészek közötti kapcsolatról is. Sosem használom sem a határon túli magyarok, sem a határon túli kisebbségek megjelölést, mert meggyőződésem – és ezért vagyunk itt, ezért ünnepeljük itt Szent Istvánt –, hogy a magyar nemzet, amelynek egy része a magyar határokon belül, a másik kívül él, egységet alkot. Ez a közösség itt, Kárpátalján nagy és kompakt magyar közösség. Persze vannak nagyobbak, Romániában másfél millió, Szlovákiában hatszáz-ezer, de a kárpátaljai magyarság egy nagy létszámú, jelentős és erős közösség, éppúgy, mint a délvidékiek.

Erre a valóban jelentős lélekszámú és erős közösségre a magyarságnak szüksége van, mindnyájunk elemi érdeke, hogy fennmaradjon. Kérem Önöket, hogy ezzel az öntudattal éljenek. A magyarok az ukrán népességben nagyon kis hányadot alkotnak, s a nagy nemzetiségekhez képest első látásra nincsen nagy szava. De igenis szava van azért, mert van anyaországa, amely támogatja Ukrajnát abban, hogy csatlakozhasson az Európai Unióhoz, hogy megkapja a szabad jelzést a NATO felé. Ez egy olyan helyzet, amelyben Magyarország képes az Önök véleményét, a kárpátaljai magyarság szavát is nyomatékosan

képviselni. Ugyancsak meg tudja tenni azt a Magyar Köztársaság, hogy az Európai Unióban napirenden tartja a nemzetiségi kérdést, napirenden tartja a nyelvi és nemzeti kisebbségek jogainak érvényesítését, egészen a kollektív jogok elismertetéséig, ahol lehet, egész az autonómiáig. Célunk, hogy ezeket Európai Unió támogassa.

Meggyőződésem, hogy az egyetlen jövőbe vezető út, ha együtt vagyunk, ha az anyaország és a határon túli részek nemcsak tartják a kapcsolatot, de közös jövőképet, stratégiát dolgoznak ki. Persze ezt nem lehet úgy megvalósítani, hogy Budapest diktál. Most éppen olyan korszakot élünk, amikor a magyarságnak sok központja van. Belátom, tudom, hogy minden közösség a saját országa stílusában politizál. Más a helyzete ott, ahol összefüggő területen többséget alkot, más, ahol szórványban él. Lehetőségei függnek létszámától, az adott ország politikai kultúrájától. Ehhez alkalmazkodni kell. Alkalmazkodunk is, de az egység a legfontosabb. Arra is buzdítani szeretnék, hogy a nemzetrészek egymás között is tartsák a kapcsolatot. Tartsa a kapcsolatot a kárpátaljai magyar a szlovákiaival, a romániaival, a délvidékivel, akár az amerikaival is, mert egy pillanatig nem szabad lemondani arról, hogy ne egységet képezzünk.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

A magam részéről mindent megteszek, hogy ezt az egységet képviseljem. Nagy örömmel jöttem ide, hogy Szent Istvánt Kárpátalján ünnepeljük. Tavaly Deákiban voltam, Szlovákiában, előtte Kolozsváron mondtam el a március 15-i beszédet. Minden eszközzel szeretném tudatosítani otthon és a környező államokban, hogy mi egységesek, egy nemzet vagyunk. És ez, mint Szent István korában is, mindnyájunkon múlik. Énekeltük bent a templomban, hogy Hol vagy István király, hogy gyászba öltözötten várunk rád, kérdeztük, ó hol vagy magyarok tündöklő csillaga. Ezekkel a 17-18. századi panaszos énekekkel a magyarság szorongatásában fordult Szent Istvánhoz. Én azt kívánom, hogy Szent Istvántól tanuljunk pozitívumot is. Az ő hihetetlen elszántságát, ahogy végigvitte uralkodásának harmincnyolc évét, emberi tragédiával, fia halálával, belső harcokkal. Kibírta, és azt példázta, hogy önbecsüléssel nagyon sokra lehet menni. Szent István nem csatlakozott se a pápához, se a császárhoz, hanem megőrizte Magyarországot szuverénnek és függetlennek, amit rajta kívül akkor csak Franciaország tudott megtenni.

Ő meg tudta ezt tenni. Azt szeretném itt hagyni látogatásom legfontosabb üzeneteként, hogy ne legyünk kicsinyhitűek. Legyen olyan öntudatunk, legyen olyan küldetésstudatunk, mint Szent Istvánnak volt annak idején, és akkor bízhatunk abban, hogy száz év múlva, ötszáz év múlva és akár ezer év múlva is itt leszünk, ahol Szent István kora óta mindig is voltunk.

Beszéd az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulóján a Gloria Victis emlékműnél tartott
ünnepi megemlékezésen, Csíkszeredán

Csíkszereda, 2008. október 23.

Tisztelt Nagygyűlés! Tisztelt Elnök Úr!

Október 23-a nemzeti ünnepünk, minden magyar ünnepe.

Ünnepünk azonban egyetemes is; nemcsak nekünk, hanem más népek, és minden szabadságszerető ember számára ünnep.

1956-ban a magyarországi forradalom ugyanazt mondta ki, amit a szovjetrendszer igájában sínylődő összes európai nép kívánt. Szabadulást az embertelen diktatúrától, az orosz csapatok kivonulását, szólás- és sajtószabadságot, szabad, demokratikus választásokat.

Ezek a követelések, így, szinte szakszerűen felsorolva nem tudják visszaadni azt a határtalan felszabadulást, örömet, azt a reményt, amely azt az október végét oly naggyá tette, hogy abból évszázadokig táplálkozhatunk. Mindennél hatalmasabb volt a végre visszanyert emberi méltóság öröme – s ezzel szemben nem számított semmilyen veszély, semmilyen túlerő, a halál sem. S az emberek magukra találása egybeesett a nemzet magára találásával: a nemzeti egység bizonyosságát érezte mindenki.

Azok, akik nem Magyarországon éltek, s nem vettek részt a forradalomban, ezt érezték meg. Magam is meglepődtem, a világot járva hány emberrel találkoztam az utóbbi években – köztük államfőkkel –, akik örömmel idézték fel akkori, gyermeki vagy fiatalkori lelkesedésüket.

Azoknak pedig, akik a szovjetrendszerben éltek, a magyar forradalom a reményt hozta el. Hátha itt is – Romániában, Szovjet-Ukrajnában vagy a balti köztársaságokban, Bulgáriában vagy Csehszlovákiában – történhet valami hasonló! Itt, Romániában a magyarok és magyarul értők a magyar rádióból azonnal és részletesen nyomon követhették az eseményeket; de a külföldi román rádióadásokból mindenki más is tájékozódhatott. Egy időben jelentek meg röplapok a Bolyai és a Babes egyetemeken; Bukarestben, Craiován és Brassóban is szervezkedtek az egyetemisták. A diákok fogalmazták meg legvilágosabban a politikai követeléseket is. De sokan viseltek fekete szalagot, említették prédikációban a magyar forradalmat. Nemcsak Erdélyben, a Kárpátokon túl is megjelentek a röplapok. Az emberek szabadabban beszéltek. Voltak kisdíákok, akik nekivágtak a magyar határnak, hogy segítsenek a felkelőknek.

Hogy milyen széles volt a nemzetközi szolidaritás a magyar forradalommal a szovjet blokkban is, csak a rendszerváltások után kezdett ismertté válni. Ezt meghatottan és köszönettel vesszük tudomásul. Hiszen nagy kockázatot vállalt mindenki, és sokan hoztak súlyos áldozatot. Öröm számunkra, hogy ezt a szolidaritást viszonzhattuk Romániának az 1989-es forradalom idején. Ezzel az érzéssel, a viszonzás és a közös cél érzésével indult útra segítséggel a teherautók sokasága Magyarországból Romániába. S ismét jó érzéssel tölt el a kölcsönösség és szolidaritás mai megnyilvánulása, Basescu elnök úr részvétele nemzeti ünnepünkön.

Milyen szomorú, hogy az ötvenhatos forradalom hatását a kommunista országokban ma a megtorlás nagyságából mérhetjük le a legkézzelfoghatóbban. Romániában 1956-tól 1965-ig tartottak az ötvenhatal összefüggő perek. A Romania Libera 2006. december 22-i számának melléklete 1460 elítélt nevét tette közzé, köztük 94-en románok. Az „1956 Erdélyben – Politikai elítéltek életrajzi adattára 1956-1965” című könyv több mint ezer magyar elítélt adatait tartalmazza. 61 esetben csoportok ellen folyt az eljárás. A könyv az ötvenhatos magyar forradalommal összefüggésbe hozott román csoportok adatait is közli, 1956-58-ban 17 csoport büntetőpere folyt le, és további 21 román diákot is elítéltek.

Tavaly februári hivatalos látogatásom megrendítő eseménye volt az egykori ötvenhatos elítéltekkel találkozás Bukarestben és Kolozsvárott. Hány életet és családot törtek ketté, milyen súlyos ítéleteket szabott ki a rettegő hatalom szinte semmiért! Hihetetlen, de igaz: 20 halálos ítélet és összesen 14 000 évnyi börtön! Örülök, hogy akkor a magyar állami kitüntetések átadásával tudtam kifejezni hálánkat és nagyrabecsülésünket magyar és román ötvenhatosoknak, s ezt fogom tenni a nagygyűlés után is. Már akkor kértem Basescu elnök urat, hogy a román állam rehabilitálja és kárpótolja az ötvenhatos forradalommal kapcsolatban elítélteket. Mivel ez még késik, megismétlem kérésemet. Az idő múlik, s egyre kevesebben vehetnek elégtételt a földi igazságszolgáltatástól. Ama másik könyvben azonban örökre fel van jegyezve dicsőséges nevük.

A forradalomnak már kitörésének pillanatától halottai voltak, s számuk a harcokban, a civilekre adott sortűzekben, majd a megtorlásokban csak növekedett. Túlságosan közel van, sőt egybeesik a boldogság a gyásszal. Ezért szeretném most ismét felidézni az októberi forradalom pozitív oldalát, kincsét, nagy ajándékát: a nemzeti egységet. Ez olyan örökség, amely megkerülhetetlen, ha '56 mai tanulságairól és folytatásáról beszélünk.

Amikor a szabadság lehetősége megcsillan, mindig rendezni akarják a nemzetiségi viszonyokat is. Történelmi tanulság ez a 19. századból, de így volt 1956-ban, és például a prágai tavasz idején is. Romániában 1956 nyarán már nyilvánosságot kapott a tiltakozás a főleg a Magyar Autonóm Tartományon kívüli magyarság visszaszorítását célzó, diszkriminatív intézkedések ellen. Szeptembertől kezdve különféle

intézkedésekkel próbálták kifogni a szelet a vitorlából. A forradalom után azonban a hivatalos propaganda nemcsak ellenforradalomnak, fasiszta-horthysta terrornak állította be a magyarországi eseményeket, hanem a kapitalista rend visszaállítása mellett Erdély visszakövetelésének teljesen alaptalan vádját is bevitte a köztudatba. A „magyar veszélyre” való hivatkozás azóta is az antidemokratikus gondolkodás sajátja. Másrészt az is beigazolódott, hogy a nemzetiségi problémák megoldására csakis szabad és demokratikus államban van lehetőség. Ez a viszony egyben a szabadság és demokrácia fontos minőségi mutatója is egy adott államban.

1956-ban a nemzet egysége egy nagy, közös, történelmi tetteben nyilvánult meg. A forradalom melletti kiállását a nemzet a határon kívül élő része vérével és sokak szabadságának feláldozásával pecsételte meg. Ezzel lett része '56 csodálatos egységének.

1989-ben és azóta egy újabb, forradalmi változást élünk meg, amely sok tekintetben beteljesítette '56 követeléseit. Újabb hozzájárult ehhez államaink új viszonya az Európai Unióban való közösség révén, továbbá nemzetközi kötelezettségvállalások alapján és a globalizáció viszonyai között. Ebben a helyzetben ismét magunkra kell találnunk; tisztázni kell helyzetünket, elveinket, viszonyainkat a magyar nemzetrészek közt, ezek viszonyát államukhoz és a magyar államhoz is.

Szükség lenne rá, hogy jogászai precizitással kifejtsem, mit jelent, hogy a magyar nemzet mint kulturális nemzet egységet alkot: hogy azonos nyelv, történelmi tudat, azonos kultúra és a magyar identitás által összetartott közösség vagyunk. Hogy a kulturális nemzet egysége nem áll ellentétben azzal, hogy a magyar nemzet különböző politikai nemzetekbe integrálódva él, különböző államok lojális állampolgára. Hogy a nemzetközi jog milyen jogokat ad a kisebbségeknek, és milyen lehetőségeket ad Magyarországnak, mint úgynevezett anyaország számára, hogy a szomszédos országokban élő magyarságot támogassa. Hogy ugyanakkor a magyarságnak ma a Kárpát-medencében több központja van, s e nemzetrészeknek – mint a romániai is – hogyan kell fennmaradásához teljes társadalmat alkotnia és önállóan politizálnia. Hogyan kellene mégis minden nemzetrészünknek együttműködni, mindnyájunk érdekében.

Ez a megemlékezés nem alkalmas mindennek a kifejtésére. De ahogy az 1956-os forradalomból sem a száraz tények, vagy a tudományos elemzések teremtik meg a nemzeti ünnepet, hanem a befogadás és átélés, úgy most beszéljen közös ünneplésünk maga magáért. Szeretném, ha látogatásom a Székelyföldön azt az üzenetet hordozná, hogy a hazaszeretet az egész magyar nemzetet felöleli.

Ismerjük az erdélyi népesség változásait a történelem folyamán. A Székelyföld azonban több mint ezer évig megőrizte népe egységét nyelvében és kultúrájában, és remélem, sőt kívánom, hogy az a jövőben is megbontatlan maradjon. Ez előtt kívánok szeretettel és nagyrabecsüléssel tisztelegni látogatásommal.

Örülök, hogy Basescu elnök úr velünk együtt ünnepli a magyar forradalom napját. Ez azt jelenti, Románia államfője megérti, milyen érték a román állam számára a magyar nemzet itt élő részeinek megmaradása és fejlődése. Reméljük, hogy a román politikai osztály egyre nagyobb része is fogékony lesz erre.

Én szeretem egykor közös hazánk egészét, és szeretem azt is, hogy a Magyar Köztársaságon belül más nemzetek megalkotják és élik a saját világukat. Azt is örömmel veszem, ha Romániából a gyulai gimnáziumba járatják a gyereket. Hiszen akkor ez egy jó iskola! Bizony kár, hogy eltűnt Magyarország egyes részeiről a sváb, vagy a hazatelepítések miatt a szlovák világ. Kár, hogy elmentek Erdélyből a szászok! A magyarok azonban itt fognak maradni, mind a másfél millióan, és adja Isten, hogy sokasodjanak.

A Székelyföldet – és más országok hasonló tömb-magyar vidékeit – ugyan óvja a nemzetközi jog tilalma az etnikai arányok megváltoztatásától. De ez nem elég. Kell hozzá az itteni magyarság gazdasági, politikai és kulturális ereje is. Szükséges másrészt mindannak az előnynek a belátása román részről, amelyet az itteni magyarság gazdaságilag, kulturálisan, továbbá politikai aktivitásával és politikai kultúrájával Romániának jelent. Ha a Székelyföld történelmi egység, és ma is az, méltánylandó az az igénye, hogy gazdasági fejlődéséhez olyan igazgatási keretet nyerjen el, amely ehhez a létező egységhez, és annak fejlődési igényeihez igazodik. A Székelyföld egységes fejlesztési régióvá minősítéséről van szó, amelyet előnyösnek, igazságosnak és támogatandónak tartok.

Ünnepre jöttünk, közös ünnepre. Amikor most fejet hajtunk 1956 hősei előtt, azt kívánom, hogy az akkor rövid időre visszanyert és megtapasztalt emberi méltóság és szabadság maradjon velünk, vezesse lépteinket.

Interjú a Reakciónak* (részlet)

2008. december 10.

– *Négy éve volt a kettős állampolgárságról szóló népszavazás. Ön gyakran keresi fel a határon túli magyar közösségeket, hogy látja, begyógyultak-e már valamelyest az akkori sebek?*

– Komolyan veszem, és viselem azt a felelősséget, amelyet az Alkotmány a határon kívül élő magyarok sorsáért a Magyar Köztársaságra testál. Minden igyekezetemmel próbálom enyhíteni azt a traumát, amelyet a népszavazás a szomszédos országokban élő magyar közösségeknek okozott. Rendkívül mély sebeket ejtett, ezt idehaza ésszel és érzéssel fel sem érik. Szerintem nem kellett volna kiírni a népszavazást: ez az ötlet tipikus példája volt a végig nem gondolt érzelmi politizálásnak. De ha már egyszer egy referendum azt rendelte volna el, hogy a parlament hozzon törvényt, még mindig alkalmazkodni lehetett volna a rengeteg meggondolandó körülményhez. De az igazán tragikus az volt, hogy az itthoni pártok instrumentalizálták a témát, az egész a szokásos „ki kít győz le” versengéssé alakult.

– *Tanult-e a politikai elit a 2004. december 5-éből?*

– Két tanulság még mindig nem jött át. Az egyik az, hogy az akkori konfliktus még jobban beszorította a közbeszédet a nemzeti-nemzetietlen érvelésbe, és persze ellenpárjába, a fasiszta-antifasisztába. Az ország megosztottságát végletesen elmélyítette, és ezzel a történettel könnyen magyarázhatóvá tette. Ez a kár felmérhetetlen. A másik megrendítő tanulság az az érzéketlenség, ahogy emberek millióit, érzelmeiket, küzdelmes sorsukat politikai játék eszközének tekintették. A népszavazás hatása élénken él: öreg emberekkel találkoztam Erdélyben és a Felvidéken, akik elsírták magukat december ötödikét emlegetve. Ha lesz eredménye az elnökségemnek, talán az, hogy sok helyütt sikerült enyhíteni a traumát. Megértetni, hogy nem szakadtunk szét, hogy nem hagyta el őket az anyaország.

– *Tehát továbbra is létezik az egységes magyar nemzet?*

– Igen, de ma már különböző rész-társadalmakból áll. Tévedés azt hinni, hogy Budapest központtal irányítunk egy egységes nemzetet. A magyar nemzet ma több központú nemzet. Inkább annak lehet örülni, hogy az együttműködés feltételei javulnak: a Kárpát-medencei magyarság jelentős része uniós tagállamban él, előbb-utóbb a schengeni rendszeren is belül lesz. Ezzel például a kettős állampolgárság érzelmi üggyé válik, s semmiképpen nem ezen múlik a határon túli nemzetrészek megmaradása. Ezt

*Az interjú a *reakcio.blog.hu* című lapnak készült. A lap címe időközben *mandiner.blog.hu*-ra változott.

szeretném megértetni: túlélésük azon múlik, hogy egyáltalán akarnak-e magyarok maradni. Közel áll hozzám Ernest Renan definíciója, amely szerint a nemzet emlékek gazdag örökségének közös birtokolása, de mindenekelőtt megegyezés, közös akarat a közös folytatásra. Ha tehát együtt akarjuk folytatni történelmünket, számot kell vetni a nyolcvan év alatt történt szétfejlődéssel. Ezek a magyar közösségek már mások, mint a monarchia idején. Persze korábban is különböztek, gondoljunk csak Erdély saját történelmére és nagy tájaink eltérő jellegére, ízére. Mások az élethelyzetek is: egy erdélyi magyarnak Bukarestben, az ottani politikai kultúrában kell politizálnia, amely gyökeresen különbözik mondjuk a ljubljanai közegtől. Ugyanakkor extra Hungariam meg kell tanulni a kettős kötődést, az izoláció, az elzárt falvak folklóralapú identitásőrzése már nem lehetséges. Ezért a legveszélyeztetettebb a szóránymagyarság, és a városokban, lakótelepen élők, akik nehezen találnak magyar közösségeket.

– *Elfogadható-e a kettős kötődés, anélkül, hogy az utódállamok valamiféle lopakodó revíziót látnának benne?*

– Egyfolytában, és hihetően oszlatni kell félelmeiket. Hiszen nehezen veszik tudomásul, hogy nem homogén nemzetállamok, hanem többnemzetiségűek lettek, éppen úgy, mint a Magyar Királyság volt, amelyből szabadulni akartak. Biztosítani kell őket, hogy alapszerződéseinkkel összhangban elismerjük a határokat, s nem kívánunk állampolgárság és terület által meghatározott egyetlen politikai nemzetté válni. Szorgalmazom a magyarok állampolgári lojalitását, a többségi államnyelv minél tökéletesebb ismeretét. Másfelől viszont kemény harcot kell vívni a kulturális nemzet fogalmának elismertetéséért, hiszen ez fejezi ki, hogy nyelvi és kulturális szempontból, valamint érzelmileg, nemzeti önmeghatározásunkat tekintve mégis egy nemzet kívánunk maradni az ő szemszögükből kisebbségi csoporttal. Ennek érdekében érvényesíteni kell minden nemzetközileg és a belső jogban garantált kisebbségi jogot. Ilyen lehet persze az autonómia is, de főleg ott ezt a fogalmat használni, ahol felesleges ellenállást szül. Romániában például most fontos célkitűzés a decentralizáció. Ez lehetőség arra, hogy a történelmi Székelyföld külön európai fejlesztési régió legyen – ezt én is támogattam Csíkszeredában Basescu elnök jelenlétében. A kettős állampolgárságot sok szomszédunk nem tudta volna elfogadni. Ennek ma már csak a schengeni rendszeren várhatóan huzamosabb ideig kívül maradó, az ukrainai és a szerbiai magyarok esetében van gyakorlati jelentősége. És nem is teljesen reménytelen elfogadtatni: tavaly ősszel Tadic szerb elnökkel együtt jelentettük be Szabadkán a média nyilvánossága előtt, hogy országa támogatja a magyarok kettős állampolgárságát. Itthoni támogatás persze a népszavazás-kori állásfoglalás miatt nem várható. Ukrajnában az alkotmány kizárja a kettős állampolgárságot, ott a kishatárforgalom szolgál a kapcsolatok tartására.

– *Gyakori útjai alapján hogy látja, milyen állapotban vannak a határon túli magyar közösségek?*

– Rengeteg életre szóló, vagyis az én életemet meghatározó benyomást szereztem, de általánosítani nem merek. Minden utazás és az arra való készülődés nagy tanulás. Októberi székelyföldi utam a romániai 56

jegyében állt. Nagy szívfájdalmam, hogy itthon kevesen tudnak arról, hogy ezeröttszáz embert ítéltek 6-8 évi börtönre, húszat kivégeztek csak azért, mert kiálltak a magyar forradalom mellett. Évek óta harcolok azért, hogy a törvény előtt is rehabilitálják ezeket az embereket. Ahhoz, hogy a jövőt megtervezhessük, de hogy a nemzetiségi kérdéshez egyáltalán hozzászóljunk, tudnunk kellene a történelmet nekünk is. Amikor Nagy-Magyarország matricát látok egy autón, kedvem lenne tulajdonosától megkérdezni, tudja-e, milyenek voltak az etnikai viszonyok 1918 előtt. Inkább a Teleki-féle nemzetiségi térképet tenné ki, vagy akármelyik bécsi vagy Prágában kiadott korabeli térképet! Akkor tudná, hogy például már 1848 előtt román többség volt Erdélyben. Hogy hol húzódott a szlovák-magyar nyelvhatár. Megszámolták-e a matricán, hogy nem 64 vármegye, hanem 63 volt és egy corpus separatum, Fiume városa? Amely közös, ne féljünk a szótól: multikulturális alkotása volt a monarchiának, olaszokkal, horvátokkal, magyarokkal, osztrákokkal. Azt szeretném ajánlani a szlovákoknak is, hogy közös történelmünkre, a közös kultúrára fektessük a hangsúlyt, ez oldhatja görcseiket. A „felszabadult kölcsönösséget” ajánlottam nekik. A jelen helyzetről viszont a legtöbb ismeretet mégis a határon túli magyarság helyzetét vizsgáló konferenciasorozat hozta, amelyet két éve indítottunk a Sándor-palotában. Ezekon a konferenciákon megbízható és friss anyagot adtak elő komoly emberek, a demográfiai, gazdasági, oktatási helyzetről, a segélyezésről és területfejlesztésről, vagy a szórvány és tömbmagyarság más-más helyzetéről.

– *A szomszédos országok magyarlakta területein megvalósuló anyaországi befektetéseknek, a gazdasági kapcsolatoknak mekkora a szerepe a megmaradás, a jövő szempontjából?*

– Pozitívan befolyásolhatja a viszonyt, ha sok üzleti kapcsolat van két ország között. Hiába multinacionális cég a MOL, Erdélyben odamennek a magyarok tankolni, mert „mégiscsak a miénk”. Még fontosabb a kisvállalkozások jelenléte és a határ menti régiók természetes gazdasági összenövése. Erős gazdasági jelenlétünk növeli a magyarok tekintélyét a többségi állam és lakosai szemében. Persze most megéljük a fordítottját is, egyes szlovák vezetők lebecsülő retorikájában. Megint fordítva a korszakokon, emlékezhetünk a Kádár-korszak Magyarországának fogyasztói nacionalizmusára. S ismét a mostani helyzethez egy keserű adalék: Csíkszeredában egy székely férfiegyet rendszeresen imádkozik szegény Magyarországéért – mármint értünk.

– *Ha már szóba hozta a szlovákokat: tavaly Besztercebányán mondta Ivan Gasparovic elnöknek, hogy „engedjék meg, hogy szeressem egykor közös országunk egységét”. Múlt hét szombaton Érsekújváron ismét találkozott vele, de mintha elbeszéltek volna egymás mellett. Ennek oka lehet az is, hogy sokak szerint a szlovákok nemzetépítési lázban égnek.*

– Szerintem ez lehetne a közeledés alapja: ahogy tőlem nem vesz el semmit, ha északi szomszédunknak Békés megye az ottani szlovákok miatt különösen kedves, én is elvárom, hogy a felvidéki magyarokkal való

kapcsolattartást ne nevezzék irredentizmusnak. Mi értéknek tekintjük az itteni kis szlovák, kis román világokat, tekintsék ők is értéknek, és nem bontsák meg a székelyföldi vagy csallóközi kis magyar világokat.

– *Van-e fogadókészség erre a szemléletre?*

– Eredmény, hogy békeességben tudtunk tárgyalni ilyen és hasonló kérdésekről is, hiszen azt feszegettem, hogyan fogjuk fel a nemzetiségek létét saját országunkban. Nem értem, miért várt a magyar sajtó konkrét megegyezést, hiszen ismerhette a helyzetet. Viszont a nemzetiségi feszültségtől mindig ideges és értetlen Európának megmutattuk, hogy Magyarország képes felkészülten, kompromisszumra készen tárgyalni, nem veszekedő balkáni ország vagyunk. Nem ütöttem le egyetlen magas labdát sem. Innen talán tovább jutunk; és mindenképpen több megértésre számíthatunk más országok részéről.

